

Dkt. David L. Mathewson, Theolojia ya Agano Jipya, Kipindi cha 1, Utangulizi

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Dave Mathewson kuhusu kozi yake kuhusu Theolojia ya Agano Jipya. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi.

Vipindi kadhaa vijavyo tutavitumia tukiangalia theolojia ya Agano Jipya au, haswa zaidi, theolojia ya kibiblia ya Agano Jipya.

Mojawapo ya maswali tunayohitaji kujiuliza kabla hatujaanza kuangalia theolojia ya Agano Jipya ni: theolojia ya Agano Jipya ni nini au theolojia ya kibiblia ni nini? Nami nitatumia maneno hayo kwa pamoja kwa sababu, kama utakavyogundua, tunaangalia theolojia ya Agano Jipya kutoka kwa mtazamo wa theolojia ya kibiblia. Hiyo ina maana pia kwamba tutazingatia Agano la Kale pamoja na Agano Jipya kwa sababu theolojia ya Agano Jipya inategemea jinsi inavyoendeleza mada zinazoendelezwa na kuanzishwa katika Agano la Kale lenyewe. Kwa hivyo, swali la kwanza ninalotaka kuuliza ni, theolojia ya kibiblia ni nini? Tena, tunaangalia theolojia ya Agano Jipya kama sehemu ya au kutoka kwa mtazamo wa theolojia ya kibiblia.

Lakini theolojia ni nini? Sasa, mwanzoni, hilo linaweza kuonekana kama swali lisilo la lazima, kana kwamba kuna theolojia isiyo ya kibiblia au theolojia isiyo ya kibiblia. Lakini kwa kweli, neno theolojia ya kibiblia linachukua maana kadhaa ambazo ni muhimu kwa kuelewa maana yake kwa kufanya theolojia ya kibiblia au kwa kufanya theolojia ya Agano Jipya. Kwa hivyo, theolojia ya kibiblia ni nini? Naam, wanatheolojia wengi wanadai kuwa wa kibiblia.

Kwa mfano, kama ungesoma mafundisho ya Kanisa ya Karl Barth, ungekuta kurasa zimejaa marejeleo ya Agano Jipya na maandiko ya Agano la Kale. Au ukiangalia Taasisi za Dini ya Kikristo za Calvin, pia utatambua marejeleo na nukuu kutoka kwa maandiko mengi ya Agano la Kale na Jipya. Au soma theolojia yoyote ya kimfumo ya kisasa, na utaona marejeleo kadhaa yanayounga mkono maandiko ya Agano la Kale na Jipya.

Je, hizo ni theolojia za kibiblia kwa sababu zinarejelea maandishi ya kibiblia? Je, hizi ni theolojia za kibiblia kwa sababu ni theolojia zilizojaa maandishi ya Agano la Kale na Jipya? Kwa hivyo, kwa mtazamo mmoja, mtu anaweza kusema theolojia yoyote inayotegemea Biblia au theolojia yoyote ambayo mada yake kuu ni Biblia au inayoungwa mkono na marejeleo ya kibiblia inaweza kuwa theolojia ya kibiblia. Lakini kihistoria, theolojia ya kibiblia imekuja kumaanisha kitu tofauti sana na hicho. Na lengo langu si kufuatilia historia ya theolojia ya kibiblia.

Unaweza kupata hilo kwingineko. Badala yake, nataka kuuliza swali tu, tunamaanisha nini kwa theolojia ya kibiblia tunapoanza kufikiria kufanya theolojia ya Agano Jipya? Na haswa, ni tofauti gani kati ya theolojia ya kibiblia na baadhi ya mambo haya mengine ambayo tumeyataja, kama vile theolojia za kimfumo za kisasa au kile unachopata katika Taasisi za Dini ya Kikristo au Theolojia ya Karl? Na inatofautianaje na taaluma zingine, kama vile theolojia ya kimfumo? Kwanza kabisa, ni nini kinachojulikana kama theolojia ya kimfumo? Hicho ndicho unachopata kwa kawaida katika madarasa mengi ya mafundisho ya Biblia au madarasa ya theolojia ya kimfumo au Theolojia 101 au chochote kinachoitwa katika vyuo na seminari zetu. Theolojia ya kimfumo kwa kawaida ni taaluma ambayo inategemea maandiko matakatifu, lakini imepangwa kimantiki, kimantiki, na kihierarkia.

Yaani, si ya muda, au ni nidhamu ya muda, au kile ambacho baadhi hukiita nidhamu ya kisynchroni. Yaani, inauliza maswali mapana sana. Imepangwa kulingana na kategoria ambazo zimeonekana kuwa muhimu katika historia yote ya kanisa.

Na tena ni taaluma isiyo ya kihistoria. Yaani, inauliza maswali kama, Mungu ni mtu wa aina gani? Au kanisa ni nini? Au Yesu ni nani? Au kifo chake msalabani kina maana gani? Ufufuo wa Kristo una maana gani? Biblia inafundisha nini kuhusu dhambi? Kwa hivyo, imepangwa kulingana na mada ambazo kanisa limeziona kuwa muhimu na muhimu. Lakini inauliza swali la kujaribu kuunganisha kile ambacho maandiko yote yanafundisha kuhusu mada hizi zilizotolewa, ambazo tena zimepangwa kimantiki na kihierarkia na ni za kihistoria.

Yaani, si kuzingatia; ninaposema mambo ya kihistoria, namaanisha si kuuliza swali la kile ambacho waandishi tofauti walikusudia au jinsi mada au dhana inavyoendelezwa katika maandiko matakatifu. Lakini tena, ni kuuliza maswali mapana zaidi. Mungu ni nani? Mungu ni nani? Yesu Kristo ni nani? Dhambi ni nini? Na kadhalika, na kadhalika.

Kanisa ni nini? Kazi yake ni nini? Linakusanya maandiko yote yanayofundisha kuhusu mada hiyo na kuyapanga kwa mpangilio wa kimantiki ili kujaribu kujibu maswali hayo. Sasa, kuna mengi zaidi ambayo yanaweza kusemwa kuhusu hilo. Hilo linaweza kuwa jibu rahisi kwa maana moja, lakini hilo ndilo tunalojua kama mafundisho ya Biblia au theolojia za kimfumo za kitamaduni zitakazofanya kazi.

Kwa hivyo, unachukua kitabu cha theolojia ya kimfumo, na utaona wakati mwingine kinapangwa kwa njia tofauti, lakini kitakuwa na sehemu kuhusu maandiko, maandiko ni nini, kuhusu Mungu, kuhusu Utatu, kuhusu Yesu Kristo, uungu wake, kazi yake, kuhusu Roho Mtakatifu, kuhusu kanisa, na kadhalika, na kadhalika, kuhusu wokovu. Kinashughulikia tu mada tofauti, mada hizo tofauti, na kile ambacho Biblia kwa ujumla inafundisha kuhusu hizo na kupanga ipasavyo. Pia, theolojia ya kimfumo pia huelekea kulenga zaidi uundaji wa mtazamo wa ulimwengu pia.

Sasa, tofauti na hilo, na kwa upande mwingine, simaanishi kwamba inapingana na, lakini nidhamu ya theolojia ya kibiblia ni vigumu kuibainisha. Kitabu cha hivi karibuni ambacho kimechapishwa na Klink na Lockett, waandishi wawili kutoka Talbot Theological Seminary huko California nchini Marekani, kinasema kwamba kuna aina tano tofauti za au mbinu tano tofauti za theolojia ya kibiblia kutoka zile zinazozingatia zaidi kihistoria maana ya maandishi hadi zile zinazozingatia zaidi mbinu za fasihi na zile zinazozingatia zaidi theolojia, karibu karibu na theolojia ya kimfumo. Na wanasema kwamba kuna njia tano tofauti za angalau tano za theolojia ya kibiblia.

Kwa hivyo, theolojia ya kibiblia, kwa namna fulani, ni vigumu kuibainisha, lakini kuna mambo kadhaa ambayo yanaweza kusemwa kuhusu ambayo nadhani yanatofautisha theolojia ya kibiblia na taaluma zingine, hasa taaluma ya theolojia ya kimfumo. Kwa mfano, theolojia ya kibiblia, kama theolojia ya kimfumo, inategemea maandiko yote. Inategemea maandiko yote, hatimaye Agano la Kale na Jipya.

Hata hivyo, kinachoonekana kutofautisha theolojia ya kibiblia ni kwamba inafuata hadithi ya kihistoria ya ukombozi au hadithi ya Biblia. Inajali aina za fasihi za Agano la Kale na Jipya. Inajali msisitizo wa kipekee wa mwandishi katika Agano la Kale na Jipya.

Inatumia kategoria zinazotokana na maandiko yenyewe. Ni ya wakati na ya kidiakronia zaidi. Hiyo ni kusema, tena, inazingatia jinsi mada za kibiblia-theolojia zinavyokua kupitia Agano la Kale na Jipya, jinsi zinavyojitokeza katika Agano la Kale, na jinsi zinavyopata kilele na utimilifu wake katika Agano Jipya lenyewe.

Sasa, tunapofikiria kuhusu uhusiano kati ya hizo mbili, theolojia ya kibiblia wakati mwingine huonekana kama daraja au aina ya hatua muhimu ya kufanya theolojia ya kimfumo. Hiyo ni kusema, theolojia ya kibiblia ndiyo inayoweza kuzuia theolojia ya kimfumo isiwe tu uhakiki wa maandishi kwa mafundisho tofauti au mada tofauti za kitheolojia. Tena, baadhi wameita theolojia ya kibiblia ni nidhamu ya daraja kwa sababu hiyo.

Vivyo hivyo, theolojia ya kibiblia lazima itegemee ufafanuzi sahihi, ufafanuzi wa maandishi ya mtu binafsi, ufafanuzi wa maandishi katika muktadha wa kihistoria na kuzingatia kile mwandishi alichokusudia, na kama tulivyokwisha sema, kuwa nyeti kwa aina tofauti za fasihi zinazopatikana katika Agano la Kale na Jipya. Kwa hivyo ndivyo theolojia ya kibiblia ilivyo kwa kulinganisha na kutofautisha na theolojia ya kimfumo. Theolojia ya kimfumo ikiwa na maswali mengi ya ajabu, ya muda, na mapana kuhusu kile ambacho Biblia inafundisha kuhusu mada au mada yoyote, ilhali theolojia ya kibiblia inaonekana kuzingatia zaidi hadithi ya Biblia, mpango wa Biblia, jinsi mada mbalimbali zinazojitokeza kutoka kwa maandishi yenyewe zinavyoonekana kukua katika Agano la Kale na kuingia katika Agano Jipya, na kuzingatia msisitizo wa maandishi tofauti katika muktadha wa kihistoria, na kuzingatia aina tofauti za fasihi, n.k.

Tutazungumzia zaidi kuhusu hilo. Tunatumaini hilo litakuwa wazi zaidi tunapozungumzia baadhi ya masuala katika theolojia ya Agano Jipya au theolojia ya kibiblia. Kwa hivyo, nataka kuhamia kwenye hilo.

Ni masuala gani muhimu tunapofikiria kufanya theolojia ya kibiblia au Agano Jipya? Mojawapo ya masuala muhimu ni kwamba watu na wanafunzi wanaofanya theolojia ya kibiblia au theolojia ya Agano Jipya wanapaswa kuuliza swali, je, kuna kitovu au kuna mada kuu inayoelezea utofauti wote wa mada unazopata katika Agano la Kale na Jipya? Kwa maneno mengine, je, kuna kitovu? Je, kuna kitovu ambacho kila kitu kinaweza kupangwa? Je, kuna mada kuu inayoonekana kuwa mada kuu inayoelezea kila kitu kingine? Kama vile ukiangalia tairi la baiskeli, kitovu kitakuwa mada kuu, na spika zote zinazounganishwa nayo zitakuwa mada zingine zote zinazopata kitovu chao na kupata kiini chao katika kitovu hicho au katika mada kuu hiyo. Watu na nyakati mbalimbali katika historia wamependekeza vituo tofauti au mada tofauti ambazo wanafikiri zinaibuka kama mada kuu ambayo theolojia ya Agano Jipya inapaswa kujengwa. Mtu anaweza kufikiria, kwa mfano, kipindi cha Matengenezo na Martin Luther, wakati kuhesabiwa haki kwa imani kulionekana kuwa mada kuu ya Agano Jipya ambayo kila kitu kingine kilizunguka.

Mwanatheolojia maarufu wa Kijerumani na msomi wa Agano Jipya Rudolf Bultmann alisema kwamba mada kuu ilikuwa ujumbe wa kuwepo. Mara tu ulipoondoa hadithi za Agano Jipya lote na kuliondoa vipengele vyote vya hadithi, ujumbe mkuu ulikuwa ni ule wa kuwepo. Wengine, kwa mfano, George Eldon Ladd, katika theolojia ya Agano Jipya huko nyuma miaka ya 1970 ambaye alikuwa na ushawishi mkubwa, walisema kwamba historia ya wokovu au historia ya ukombozi, mpango wa Mungu wa historia ya ukombozi, ndiyo mada kuu.

Wengine wamependekeza kwamba ufalme wa Mungu ndio mada kuu inayowaunganisha wengine wote katika Agano Jipya. Agano, hata tukirudi kwenye Agano la Kale, Walter Eichrodt, katika theolojia ya Agano la Kale, alisema kwamba hilo lilikuwa moja lililotetea agano kama mada kuu. Hivi majuzi, haswa hivi majuzi lakini katika mfululizo wa makala na kazi zinazoongoza kwenye kitabu chake kikuu cha theolojia ya Agano Jipya, aina yake ya kazi kuu, Greg Beale amesema kwamba uumbaji mpya ndio mada kuu inayowaunganisha wengine wote.

Baadhi wamesema kwamba wokovu ndio mada kuu. Ralph Martin, msomi wa Agano Jipya, pamoja na wengine, amesema kwamba upatanisho ndio mada kuu. Thomas Schreiner katika Seminari ya Southern Baptist huko Marekani anasema kwamba Mungu akijitukuza kupitia utu wa Yesu Kristo ndio lengo kuu au kusudi la theolojia ya Agano Jipya.

Hata hivyo, pia alisema kwamba ufalme wa Mungu unaweza kuwa mada kuu ya Agano Jipya. Mwanzoni mwa miaka ya 80, mwandishi mmoja aitwaye Gerhard Hasel

alitetea kile alichokiita mbinu ya multiplex. Yaani, hakuna mada moja kuu ya kuwashinda wengine wote.

Baadhi wamependekeza kwamba Mungu ndiye mada kuu, lakini ni nani angependa kubishana na hilo? Kwa hivyo, kumekuwa na makubaliano machache kuhusu kama kuna kitovu. Yaani, je, kuna mada kuu, na ikiwa ipo, ni ipi? Wasomi wa Agano Jipya hawakubaliani kuhusu hilo. Pendekezo moja linalowezezana, lakini labda aina mbalimbali zinaonyesha kwamba ni kinyume cha sheria au hata si lazima kujaribu kupata mada kuu.

Labda tunapaswa kuruhusu mada kadhaa zisimame katika uhusiano kati yao na tusijaribu kuifanya yoyote kati yao kuwa kuu. Pendekezo moja linalowezezana ambalo tena linaweza lisiwe mada kuu lakini linaonekana kuelezea mada kadhaa tunazopata, hasa katika Agano Jipya na Agano la Kale pia, ni kwamba Mungu anawakusanya watu. Mungu anaumba watu ambao watakuwa watu wake, naye atakuwa Mungu wao na kuishi kati yao.

Kwa muhtasari, Mungu anawakusanya watu ambao ataishi na kukaa kati yao. Suala jingine linalohusiana na hilo ni kwamba kuna kitovu. Je, kuna theolojia moja katika Agano Jipya, au tunapata aina mbalimbali za theolojia ndani ya Agano Jipya ambazo zinapingana, kama wengine wangesema? Unaposoma Agano Jipya, unagundua kwamba lina utofauti mkubwa wa nyenzo na tofauti kubwa ya mada kiasi kwamba baadhi wanasema kwamba kuna tofauti tena au hata theolojia zinazopingana. Wengine wamesema, hata hivyo, kwamba kuna utofauti, lakini kuna uzi unaunganisha au aina ya simulizi kuu inayunganisha yote pamoja na kupitia jambo zima.

Wale ambao wangesema, hoja yetu ya awali kuhusu kituo hicho, je, kuna kituo? Wale ambao wangesema kwa ajili ya kituo hicho wangesema kwamba hakuna theolojia zinazopingana au theolojia tofauti lakini kwamba kituo hicho huziunganisha zote na kuziunganisha zote pamoja. Kwa maneno mengine, na nitachukua, sehemu ya kile tunachopaswa kufanya katika sehemu iliyobaki ya kozi hii ni kubishana na kuonyesha hilo, lakini kwa wakati huu, naweza kupendekeza tu kwamba nitadhani kwamba kuna utofauti lakini mmoja unaokamilishana na sio unaopingana. Hiyo ni, ikiwa mtu anaiona Biblia kama ufunuo wa Mungu mwenyewe katika historia, katika matendo katika historia ambayo yanafikia kilele katika nafsi ya Yesu Kristo, ikiwa mtu anaiona Biblia kama ufunuo wa Mungu mwenyewe, inaonekana kuhitaji kwamba, katikati ya utofauti, bado tuna theolojia iliyunganishwa au mtazamo mmoja kuhusu ufunuo wa Mungu mwenyewe.

Ikiwa kuna mwandishi mmoja ambaye hatimaye anasimama nyuma ya Agano la Kale na Jipya lote, basi lazima kwa namna fulani tueleze umoja huo. Tena, hapa si mahali pa kujaribu kubishana kwamba, lakini tunatumaini, sehemu iliyobaki ya kozi itaweza kuonyesha jinsi Biblia yenyewe, Agano Jipya, inavyoonyesha na kuonyesha umoja

unaotokana na ufunuo wa Mungu mwenyewe katika Agano la Kale na kufikia kilele katika Agano Jipya katika utu wa Yesu Kristo. Suala jingine ni mahali pa theolojia ya Agano Jipya.

Tunaenda wapi kupata nyenzo za kufanya theolojia ya Agano Jipya? Na tena, bila kubishana kwa kina, ningesema kwamba vitabu 66 vya kanuni za Agano la Kale na Jipya ambavyo kanisa linakiri kama maandiko yake na kama neno la Mungu, na kama ufunuo wenye mamlaka wa Mungu kwa watu wake ndio msingi wa mipaka ya kanuni za kufanya theolojia ya Agano Jipya. Kwa hivyo, kwa upande mmoja, tunafurahi kutumia maandishi na hati zingine kutoka kwa baadhi ya fasihi ya Kiyahudi na fasihi nyingine ya Agano Jipya ili kusaidia kuunda taarifa za msingi ili kusaidia kuelewa hati za Agano la Kale na Jipya kwa uwazi zaidi. Hatimaye, theolojia yetu ya kibiblia inatokana na na inategemea kanuni za Agano la Kale na Jipya ambazo kanisa linakiri kama maandiko yake, kama neno la Mungu.

Pamoja na hayo, Wajerumani walipenda sana kuzungumzia theolojia nzima ya kibiblia au kile ambacho baadhi wamekiita theolojia ya kibiblia. Hiyo ni kusema, theolojia yetu lazima hatimaye ielezee orodha nzima ya maandiko. Kwa hivyo ingawa mzigo wa kozi hii kimsingi ni theolojia ya Agano Jipya, hatuwezi kufikiria kuhusu theolojia ya Agano Jipya bila kujumuisha Agano la Kale na kufanya theolojia nzima au ya kibiblia na kuelewa jinsi Agano la Kale linavyojiandaa na jinsi mada kuu zinazoibuka kutoka Agano la Kale zinavyopata kilele na utimilifu wake katika Agano Jipya.

Vile vile, nitajadili jinsi Agano Jipya linavyokamilisha na kutimiliza Agano la Kale. Kwa hivyo, mahali pa kufanya theolojia ya Agano Jipya hatimaye, au theolojia yoyote ya kibiblia, hatimaye ni ukamilifu wa orodha ya Agano la Kale na Jipya na theolojia yoyote lazima iwe theolojia nzima ya kibiblia, ningesema, kwa moja inayozingatia orodha nzima ya maandiko, Agano la Kale na Jipya vile vile. Kwa hivyo, tunapoendelea katika kozi hii, utaona kwamba angalau sehemu ya muda wetu itatumika kutazama Agano la Kale na kukuza mada na motifu za Agano la Kale katika maandalizi ya kuona jinsi hizo zinavyoendelezwa na jinsi zinavyopata utimilifu wake na kilele chake katika Agano Jipya, katika ufunuo wa Mungu kupitia utu wa Yesu Kristo.

Kwa hivyo, suala la kwanza basi ni, je, kuna kitovu cha theolojia ya Agano Jipya? Na nilipendekeza kwamba kumekuwa na makubaliano machache kuhusu kama kuna mada moja kuu inayoibuka. Pili, je, kuna theolojia ya Agano Jipya iliyunganishwa, au tunapata theolojia tofauti na zinazopingana katika Agano Jipya? Tena, ningesema kwamba tunachopata katika Agano Jipya, ndiyo, ni utofauti, lakini ni ule ambao una umoja, ule unaokamilishana kwa mwanga wa Mungu anayejifunua katika matendo ya historia ambayo yanapata utimilifu wake katika Agano Jipya. Kisha, mahali pa kufanya theolojia ni vitabu 66 vya orodha ya maandiko ambayo kanisa hukiri maandiko yake, ambayo yanajumuisha kile tunachokiita Agano la Kale na Jipya.

Suala jingine la mwisho ni suala la historia. Kwa kuwa Biblia inadai kurekodi matendo makuu na ya ukombozi ya Mungu kwa watu wake katika historia, theolojia ya Agano Jipya haiwezi kutenganishwa na historia. Kwa hivyo hatuvutii tu kukuza theolojia ya masimulizi, theolojia ya hadithi lakini badala yake, tunachopata ni ufikiaji wa matukio hayo katika Agano la Kale na Jipya.

Kwa hivyo, historia ni muhimu kwa sababu tunadai na kukiri kwamba Mungu amejifunua kihistoria katika matendo ya ukombozi kwa niaba ya watu wake, ambayo sasa tunaona yanashuhudiwa katika Agano la Kale na Jipya. Sasa, swali moja linapokuja suala la kuuliza kuhusu jinsi tunavyofanya theolojia ya Agano Jipya: Kozi hii itakuwaje? Itaanzishwaje? Tunashughulikiaje nyenzo hii? Kumekuwa na njia kadhaa ambazo, hapo awali, theolojia ya theolojia ya Agano Jipya imepangwa. Na nia yangu si kuchunguza yote hayo bali ni kukupa sampuli ili kutoa mandhari ya kile tutafanya.

Kwanza kabisa, uwezekano mmoja ni kutumia kategoria za theolojia ya kimfumo. Tulizungumzia hapo awali kuhusu theolojia ya kimfumo na jinsi inavyotumia kategoria ambazo kanisa limeziona kuwa muhimu na limepanga theolojia na mawazo yake, kama vile Mungu na Utatu na Yesu Kristo, Roho Mtakatifu, anthropolojia, dhambi, pneumatolojia, aina hizo za kanisa, n.k., n.k., maandiko, na kupanga theolojia ya Agano Jipya kuzunguka hilo. Na kumekuwa na majaribio kadhaa ya kufanya hivyo.

Ninafikiria Theolojia ya Agano Jipya la Kale la Donald Guthrie, kazi fupi iliyoandikwa na Leon Morris miaka kadhaa iliyopita ambayo kimsingi inachukua theolojia za kimfumo za kitamaduni, aina ya kategoria unazoweza kupata katika maandishi ya theolojia ya kimfumo au taarifa ya udaktari, na kupanga mafundisho ya Agano Jipya kulingana na hayo.

Uwezekano mwingine au njia ya kupanga theolojia ni kuchunguza maandishi binafsi katika Agano Jipya na kuuliza swali la maandishi hao na vitabu vyao, ni msisitizo gani wa kitheolojia unaotoka au unaotokana na hivyo. Kwa mfano, nadhani, kuhusu theolojia ya George Eldon Ladd ambayo tuliitaja muda uliopita, kwamba kimsingi, ingawa tena anaona mada kuu, historia ya ukombozi au ufalme wa Mungu, ni theolojia yake imepangwa kulingana na injili na Sinoptiki na kisha Injili ya Yohana, Matendo ya Mitume, barua za Paulo, na kadhalika, na kadhalika. Au kazi ya hivi karibuni ya Frank Thielman iliyotengenezwa na Zondervan ambayo tena hupanga yake kulingana na vitabu vya kibinafsi, kuanzia na Mathayo hadi Ufunuo, inauliza tu swali la ni mada kuu gani za kitheolojia, mada za kibiblia-kitheolojia, zinazojitokeza katika vitabu tofauti vya Agano Jipya.

Pia nafikiria kazi muhimu na muhimu sana iliyoandikwa na I. Howard Marshall, katika theolojia yake ya Agano Jipya, pia hupanga nyenzo zinazowazunguka maandishi wa Agano Jipya lakini pia huzihusisha kwa uthabiti. Kwa hivyo, anaendelea kuchunguza

vitabu na waandishi binafsi lakini kisha anaendelea kurudi nyuma na kuhusisha kila kitu ili mwisho wake, uwe na wazo la jinsi vitabu vyote vinavyohusiana na jinsi kila kitu kinavyolingana. Kitabu cha hivi karibuni kilichoandikwa na Thomas Schreiner kinachoitwa *The King and His Beauty* ni theolojia ya kibiblia ya Agano la Kale na Jipya, lakini kinachofanya ni kwamba kinashughulikia kila kitabu binafsi.

Au kunaweza kuwa na sehemu fulani ambapo anazichanganya chache, hasa katika Agano la Kale, lakini anauliza swali la ni mada gani kuu za kitheolojia zinazojitokeza katika Agano Jipya au vitabu vya Agano la Kale? Zinachangia nini katika uelewa wetu wa theolojia ya kibiblia? Kwa hivyo hiyo ni ya pili. Ya tatu ni kufuatilia mawazo au mada fulani au hata mada moja kadri zinavyoendelezwa katika Agano Jipya. Mfano mmoja wa hili ungekuwa theolojia ya Thomas Schreiner ya Agano Jipya, ambapo anachukua mada kadhaa kuu za kitheolojia na kuziendeleza.

Kwa hivyo, si kuzungumzia kila kitabu cha Agano Jipya bali kuanzia na mada na kisha kukusanya nyenzo za kibiblia kutoka Agano Jipya, ikijumuisha jinsi zinavyochangia na kile wanachosema kuhusu mada hizo. Au kitabu cha hivi karibuni cha Scott Hafemann na Paul House kuhusu Mada Kuu katika Theolojia ya Biblia, ambacho kinachukua mada kadhaa kuu kama vile agano au kanisa au sheria au historia ya wokovu, na tena kinauliza upatanisho, kinauliza swali la jinsi mada hizo zinavyoendelezwa katika Agano la Kale na Jipya. Pia, kumekuwa na mfululizo ambao Don Carson katika Shule ya Uungu ya Kiinjili ya Trinity huko Marekani sasa anahariri katika Masomo mapya katika Theolojia ya Biblia, nadhani ndilo jina la mfululizo huo, na unachukua aina zote za mada tofauti zinazohusiana na kanisa au wokovu au utajiri na umaskini na aina zote za mada tofauti za kibiblia-theolojia na kukuza theolojia ya kibiblia yenye kitabu kinachohusishwa na kila moja ya mada hizo.

Kwa hivyo, njia moja maarufu sana ya kufanya theolojia ya Agano Jipya ni kwa kuchukua mada au mada kuu za kibiblia-theolojia na kuzifuatilia katika Agano Jipya au katika Agano la Kale na Jipya.

Mbinu ya nne ni kufuatilia hadithi kutoka kwa kiini kikuu au mada kuu ambazo zimeendelezwa katika Agano la Kale na Jipya, kuanzia ahadi hadi utimilifu. Kitabu cha hivi karibuni kilichoandikwa na Charles Scobie kinachoitwa *Njia za Mungu Wetu* kimsingi kimeandikwa hivi.

Inachukua mada kuu, lakini inauliza jinsi zinavyohusiana, karibu ikiangalia hadithi na jinsi inavyoendelea. Kazi ya Scobie inaweza kuendana na nambari tatu pia, ikifuatilia mawazo au mada fulani zinapoendelezwa kupitia Agano la Kale na Jipya, lakini pia inaweza kuwekwa chini ya nambari nne, ikiangalia mada hizi zote na jinsi zinavyohusiana kama kuchangia hadithi au simulizi inayohama kutoka Agano la Kale hadi Agano Jipya. Labda mfano bora wa mbinu hii ni kazi ya Gregory Beal, ambayo inafikia kilele katika kitabu chake cha hivi karibuni, *A New Testament Biblical*

Theology, ambacho kinachunguza jinsi Agano la Kale linavyoendelezwa na kutimizwa katika Agano Jipya.

Nyuma ya mbinu hii kuna uchunguzi wa makusudi au dhana ya jinsi Agano la Kale na Agano Jipya zinavyolingana katika suala la ahadi na utimilifu. Kwa hivyo mada hizo za Agano la Kale zinajitokezaje kuanzia katika kitabu cha Mwanzo, zinaendeleaje kupitia Agano la Kale kisha hatimaye, zinapataje kilele chao katika nafsi ya Yesu Kristo, na kisha kuishia na kitabu cha Ufunuo, jinsi zinavyopata kilele chao cha mwisho katika uumbaji mpya. Kwa hivyo hizo ni mbinu nne tofauti.

Sio zote ni za kipekee. Kunaweza kuwa na mwingiliano kati yao. Tena, baadhi ya hizi zinaweza kugawanywa katika kategoria moja au zaidi, lakini tena, wakati mwingine unapata kazi zinazotumia kategoria za kitamaduni za theolojia ya kimfumo.

Lakini kwa kawaida zaidi, utawakuta wakichunguza waandishi au vitabu binafsi na mada na msisitizo wao mkuu wa kitheolojia. Mara nyingi, utakuta theolojia za Agano Jipya zikifuatilia mada fulani, au labda mada moja au mada kuu, na kisha jinsi hizo zinavyoendelezwa katika Agano Jipya au kutoka Agano la Kale hadi Jipya.

Hatimaye, unaweza kupata theolojia za Agano Jipya zikifuatilia hadithi, hadithi kutoka kwa mada kuu zinazoibuka katika Agano la Kale na Agano Jipya, na jinsi, katika mpango wa ahadi na utimilifu, zinavyopata utimilifu wake katika nafsi ya Yesu Kristo.

Sasa, ningependekeza kwamba mbinu hizi zote labda zina uhalali, na siko hapa kujaribu kubishana kuhusu umuhimu au uhalali wa mojawapo ya mbinu hizi kuliko nyingine. Lakini kuhusu kozi hii, mbinu nitakayochukua ni kwamba nitachunguza ninachofikiri ni mada kuu au kuu zinazojitokeza katika Agano la Kale na Jipya kwa jinsi zilivyo sehemu ya hadithi ya ukombozi inayopata utimilifu wake katika Yesu Kristo. Hiyo ni kusema, nitachunguza kulingana na utafiti wangu mwenyewe wa Agano la Kale na Jipya, lakini pia nitaangalia ni nini theolojia zingine za Agano Jipya zimetambua kama mada kuu ili kuchukua mada hizo na kuchunguza jinsi zinavyoibuka na kustawi kupitia Agano la Kale, lakini kisha jinsi zinavyopata utimilifu wake, na jinsi zinavyostawi katika Agano Jipya kwa kuzingatia utimilifu katika Kristo.

Kwa hivyo, tukiangalia jinsi mada hizi zinavyoendelezwa katika Agano la Kale. Tunatumaini, tutaweza kuzingatia waandishi binafsi na makundi tofauti ya fasihi na kile wanachochangia katika mada hizo, na jinsi wanavyoendeleza mada hizo pia. Kwa hivyo ndivyo tutakavyoishughulikia theolojia ya Agano Jipya.

Kama ningefafanua, na sijui kama ninataka kujaribu kufafanua theolojia ya Agano Jipya, lakini kama ningepata maelezo, ningeweza kusema kitu kama hiki. Theolojia ya Agano Jipya ni utafiti wa shughuli ya ukombozi ya Mungu kwa niaba ya watu wake na uumbaji wote kama inavyoendelea katika Agano la Kale na Jipya, ikipata utimilifu wake wa kilele katika nafsi ya Yesu Kristo. Acha niseme hivyo tena.

Njia moja ambayo theolojia ya Agano Jipya inaweza kufafanuliwa au kuelezewa ambayo mimi, tena, naona inaendana na mbinu nyingi za theolojia ya Agano Jipya ni theolojia ya Agano Jipya ni utafiti wa shughuli ya ukombozi ya Mungu kwa niaba ya watu wake na uumbaji wote inavyojitokeza katika Agano la Kale na Agano Jipya na kupata utimilifu wake wa kilele katika nafsi ya Yesu Kristo. Kwa hivyo, hii pia inajumuisha uelewa wa jinsi theolojia hiyo inavyowekwa katika muktadha katika hati fulani za Agano Jipya na waandishi fulani wa Agano Jipya. Pia inaangazia jinsi kitabu tofauti, kilichotolewa kinavyofaa ndani ya umoja mpana wa theolojia wa Agano Jipya.

Sifa nyingine muhimu ya theolojia ya Agano Jipya ambayo tunahitaji kukumbuka ni kwamba Howard Marshall, katika kazi yake muhimu kuhusu theolojia ya Agano Jipya, anatumkumbusha kwamba theolojia ya Agano Jipya pia ni theolojia ya umisheni. Hiyo ni kusema, theolojia ya Agano Jipya inahusu dhamira ya Yesu ambayo Marshall anasema, ni kuhusu dhamira ya Yesu kuzindua ufalme wa Mungu na kuwaita watu waitikie, lakini pia ni kuhusu dhamira ya wafuasi wake kutangaza ubwana wa Yesu Kristo na kuwaita watu waitikie kwa imani na utii kamili na kujitolea kwa nafsi ya Yesu Kristo. Kwa hivyo, theolojia ya Agano Jipya inaunda dhamira inayoendelea ya kanisa.

Njia nyingine ya kusema ni kwamba theolojia ya Agano Jipya si kimsingi au angalau nidhamu ya kitaaluma tu. Sio nidhamu iliyotengwa kwa ajili ya chuo kikuu au seminari, lakini theolojia ya Agano Jipya ni nidhamu ambayo inapaswa kufanyika ndani ya muktadha wa kanisa. Kwa hivyo, swali ni, ni muktadha gani unaofaa wa kufanya theolojia ya kibiblia? Hatimaye ni maisha ya kanisa.

Kwa hivyo, theolojia ya Agano Jipya hatimaye ni ya kimisionari. Ni theolojia kuhusu dhamira ya Yesu kuzindua ufalme, akiwaita watu kuitikia. Pia ni theolojia inayohusiana na dhamira ya wafuasi wake wanaomtangaza Yesu Kristo kama Bwana, wanaowaita watu kuitikia kwa imani na kujitolea kikamilifu na utii kwa nafsi ya Yesu Kristo.

Kwa hivyo, theolojia ambayo haifikii hilo labda si theolojia ya Agano Jipya, angalau kwa mujibu wa kile tunachokipata katika Agano Jipya. Sasa, maswali machache zaidi yanayohusiana na theolojia ya Agano Jipya. Kwanza kabisa, tunashughulikiaje wasiwasi wa tunaposoma Agano Jipya? Kimsingi, kinachoonekana kwamba tunafanya ni kutoa theolojia kutoka Agano Jipya ambayo haionekani kama kitu chochote tunachokipata katika maandishi yoyote maalum ya Agano Jipya.

Kwa maneno mengine, mwisho wa siku, kile tulichonacho ni muundo, fundisho tunaloliita theolojia ya Agano Jipya, lakini kwa kweli hatupati hilo katika hati yoyote ya Agano Jipya. Badala yake, kile tulichonacho ni aina ya usanisi au ujumuishaji wa kile tunachokipata katika sehemu kadhaa. Kwa hivyo, ukosoaji mmoja unaowezekana wa theolojia ya Agano Jipya ni, je, tuko katika hatari ya kubadilisha mafundisho halisi

ya maandishi ya Agano Jipya na theolojia ambayo inadaiwa iko nyuma yake? Sasa ningependekeza, hata hivyo, kwamba mambo kadhaa.

Kwanza kabisa, ukweli kwamba tuna orodha ya maandiko matakatiifu yenye Agano Jipya la Kale karibu unatuomba tufanye hivi. Karibu tujaribu kuuliza ni nini kinachounganisha haya. Ni nini husaidia kuweka haya yote pamoja? Je, kuna umoja mkuu unaounganisha orodha ya maandiko matakatiifu pamoja? Pia, orodha hii kisha inafichua theolojia ambayo kwa kweli inawafahamisha waandishi tofauti. Inatusaidia kuona jinsi theolojia inavyotumia maandishi mahususi.

Yaani, theolojia ya Agano Jipya inatusaidia kutafakari maandishi ili kuona jinsi yanavyoingia katika umoja huu wa jumla au hadithi hii ya jumla tunayoipata ndani ya kanuni za Agano Jipya. Kwa hivyo, unaona ninachopendekeza ni kwamba hatufanyi tu theolojia ya Agano Jipya kwa ajili ya kujenga kitu kinachochukua nafasi ya mafundisho ya Agano Jipya? Badala yake, tunachoona ni kwamba ni zana inayotusaidia kutafakari tena juu yake na kurudi kwenye Agano Jipya na kutusaidia kuona mchango wake na nafasi yake na mawazo ya msingi yanayofahamisha kile ambacho waandishi wanaandika na kutusaidia kuelewa hilo kwa uwazi zaidi.

Suala jingine ni kama Agano Jipya kimsingi lina maelezo. Mapema sana katika harakati, na tena, sina nia ya kuingia katika historia ya theolojia ya kibiblia au theolojia ya Agano Jipya. Wengine wamefanya hivyo, na unaweza kusoma kuhusu hilo. Lakini mapema sana, theolojia ya kibiblia ilipoanza kujitokeza kama taaluma, ilisemekana kwamba theolojia ya kibiblia ilikuwa maelezo tu.

Yaani, ilielezea tu kile ambacho waandishi wa Biblia waliamini. Ilikuwa pale tu kuelezea michakato ya mawazo au imani za kidini za waandishi binafsi. Na hakika, kuna ukweli fulani katika hili.

Kama tulivyoona, theolojia ya kibiblia kimsingi, au kwa matumaini, inatoka katika Agano Jipya lenyewe. Agano Jipya na ufafanuzi wa maandishi ya Agano Jipya kwa matumaini hudhibiti kategoria na kudhibiti jinsi tunavyofanya theolojia ya kibiblia. Lakini kwa upande mwingine, ningependekeza kwako kwamba theolojia ya Agano Jipya si ya maelezo tu bali, kama wanatheolojia wanavyosema, pia kwa namna fulani ni ya kimaagizo, kwa kuwa tunakiri kwamba theolojia ya Agano Jipya ni hadithi ya Mungu akitenda kwa ukombozi kwa niaba ya watu wake, na kwamba hati za Agano la Kale na Jipya zinashuhudia kwamba kufanya kazi katika mfumo wa ufunuo wenye mamlaka wa Mungu kwa watu wake.

Na kwa hivyo, ni katika hadithi au hadithi ya Biblia yenyewe ambapo tunakutana na Mungu anayepanga hadithi na anayeita, kama Howard Marshall anavyosema, theolojia ya Agano Jipya pia ni theolojia ya umisheni. Tunapata ndani yake theolojia ambapo tunakabiliana na Mungu wa historia, anayetenda kwa niaba ya watu wake, ambaye amejifunua katika hali ya hewa katika nafsi ya Yesu Kristo, ambaye anatoa

wito kwa utii wetu, ambaye anatuita kutangaza ubwana wa Yesu Kristo katika uumbaji wote, na ambaye anatuomba kujitolea kwetu kikamilifu na utii. Kwa hivyo, kwa maana hiyo, theolojia ya Agano Jipya si tu ya kuelezea, ingawa ni ya kuelezea, lakini pia tunganiseme theolojia ya Agano Jipya ni ya kimaagizo.

Jambo la mwisho ninalotaka kusema kwa njia ya utangulizi wa theolojia ya Biblia, au theolojia ya Agano Jipya kwa uwazi zaidi, ni kwamba ni muhimu kuelewa. Tumetaja hili kidogo, na tutataja mara kadhaa zaidi. Kwa maana moja, jinsi tunavyoshughulikia mada za theolojia ya Biblia zinapotimizwa na kuendelezwa katika Agano Jipya zitahusiana na hili, na hili si jambo jipya. Hili limeendelezwa na limekuwa muhimu kwa wale ambao wamefanya theolojia ya Biblia, lakini theolojia ya Biblia inahitaji kueleweka kama sehemu ya mfumo wa kile ambacho mara nyingi huitwa ahadi na utimilifu, au tayari lakini bado, au sasa na bado, au mvutano wa kieskatolojia kati ya kile kilicho kweli lakini kile ambacho hakijafikiwa mwisho wake. Yaani, unaposoma Agano Jipya kwa makini kuhusiana na Agano la Kale, lakini unaposoma Agano Jipya, unagundua kwamba ahadi za Mungu kutoka Agano la Kale zinatimizwa katika mvutano ambao, tena, wasomi mara nyingi huzielezea kama tayari lakini bado, na kuna maneno mengine ambayo mara nyingi hutumika, lakini wazo ni kwamba kwa kuja kwa Yesu Kristo, akiwa na nafsi ya Yesu Kristo kwanza kabisa, na kisha kanisa lake pia, watu wapya, jumuiya mpya anayounda, utimilifu wa ahadi za Mungu unapata utimilifu wa awali tayari.

Yaani, Kristo anatimiza ahadi za Agano la Kale katika historia, ndani yake mwenyewe, na katika matendo na matendo yake makuu katika historia, lakini pia katika watu anaowakusanya. Lakini utimilifu huo si kamili bali unatarajia na kujiandaa tu kwa utimilifu wa mwisho na wa mwisho ambao mtu hupata katika uumbaji mpya na katika utimilifu wa eskatolojia ambao mtu anasoma, kwa mfano, katika kitabu cha Ufunuo, hasa sura za mwisho na kwingineko. Kwa mfano, ikiwa hili ni wazo jipya kwako, mtu hupata hili waziwazi katika mafundisho ya Yesu katika ufalme wa Mungu, na hapa ndipo mawazo haya ya mambo ambayo tayari lakini bado, sasa lakini bado, au uzinduzi wa ahadi lakini utimilifu ambao bado unakuja, yalianza katika mafundisho ya Yesu katika ufalme wa Mungu.

Mtu anaposoma Injili, anagundua kwamba Yesu anafundisha kwamba katika nafsi yake mwenyewe, katika mafundisho yake mwenyewe, huduma yake mwenyewe, ufalme wa Mungu ulioahidiwa katika Agano la Kale. Siku ambayo Mungu angesimamisha ufalme wake na kutawala kama mfalme kupitia mtu wa kimsihi, mwana wa Daudi, angetawala viumbe vyote; Yesu anaonekana kudai kwamba hilo sasa limekuwa kweli. Katika nafsi ya Yesu mwenyewe kwa kujibu ujumbe wa Yesu na nafsi yake mwenyewe, mtu anaweza tayari kuingia katika ufalme wa Mungu.

Mtu anaweza kuwa tayari sehemu ya ufalme huu. Kwa hivyo, ufalme, kwa njia fulani, ulikuwa tayari upo. Yesu angeweza kusema mambo kama, kama mimi nikitoa pepo kwa jina la Beelzebuli, basi mnawatoa kwa nguvu ya nani? Mathayo sura ya 12.

Lakini Yesu anasema, lakini ikiwa mimi hutoa pepo kwa nguvu ya Roho Mtakatifu, basi ufalme wa Mungu umewajilia. Kwa hivyo inaonekana , ufalme wa Mungu ulikuwa tayari upo katika huduma na katika nafsi ya Yesu Kristo. Lakini, kwa upande mwingine, tunamwona Yesu akifundisha wazi kwamba ufalme wa Mungu ulikuwa bado haujafika.

Ilionekana kuwa ukweli wa wakati ujao. Ilionekana kuwa kitu ambacho hakijafikia utimilifu na utimilifu wake. Kwa hivyo, chaguo moja ni kusema, haya ni maelezo yanayokinzana au yanayopingana.

Lakini chaguo bora zaidi, chaguo bora zaidi, ni kupendekeza, hapana, Agano Jipya linaendelea hivi. Kwa kweli, Agano Jipya lote limeundwa kulingana na mvutano huu kati ya ukweli kwamba ahadi za Mungu zinazopatikana katika Agano la Kale zinatimizwa mwanzoni na katika umbo lililozinduliwa tayari, kwanza kabisa, katika nafsi ya Yesu Kristo na mafundisho na huduma yake.

Pili , katika kundi la wafuasi anaowakusanya kumzunguka yeye na watu wapya wa Mungu, kanisa analolanzisha.

Lakini hii inatarajia utimilifu mkubwa zaidi, uhalisia mkubwa zaidi ambapo Mungu atatimiza ahadi zake katika umbo lililotimizwa na umbo kamilifu katika uumbaji mpya katika siku zijazo. Na kwa hivyo, tunapochunguza mada hizi tofauti, tunapopitia mada tofauti za kibiblia-theolojia, haswa mada za Agano Jipya, na hata tunapoangalia kuibuka na maendeleo yake katika Agano la Kale na katika Agano Jipya, tutaziangalia na lazima tuzingatia mvutano huu kati ya ukweli kwamba hizi tayari zimetimizwa katika Yesu na watu aliowaumba kwa kutarajia utimilifu mkubwa zaidi katika siku zijazo. Kwa hivyo basi, tunachokusudia kufanya katika sehemu iliyobaki ya kozi hii ni kuchunguza Agano Jipya kimsingi katika suala la mada kuu ambazo nadhani zinatokana na utafiti wa Agano Jipya na Agano la Kale kulingana na utimilifu wake wa Agano la Kale.

Kuchunguza theolojia zingine za Agano Jipya na mada ambazo wameziona na kuziangalia kutaunda msingi wa kozi hii. Hizo zitaunda mada kuu ambazo tutaziangalia. Sasa, bila shaka, hatuwezi kuwa kamili na kuangalia kila mada inayowezekana, lakini nimechagua kile ninachofikiri ni kikubwa, tena, kinachotokana na utafiti wa Agano Jipya kwa kuzingatia usuli wake wa Agano la Kale na theolojia zingine za Agano Jipya.

Na tutaangalia mada hizo kwa jinsi zinavyoibuka kutoka Agano la Kale, jinsi zinavyoweza kukua katika Agano la Kale, na kisha jinsi zinavyopata utimilifu wake wa kilele katika nafsi ya Yesu Kristo na wafuasi wake na kisha katika utimilifu wa mwisho, uumbaji mpya. Na wakati huo huo tutaangalia mada hizo zinapohusiana kama sehemu ya kujaribu kuziweka pamoja kama sehemu ya hadithi inayoendelea, kama

sehemu ya hadithi au hadithi ya Mungu akijifunua kwa ukombozi, akitimiza kwa ukombozi utimilifu wa ahadi zake katika Agano la Kale na Jipya. Sasa , katika maandalizi ya kutazama theolojia ya Agano Jipya, kama nilivyosema, nadhani mahali pa kuanzia ni kwa theolojia nzima ya kibiblia.

Hiyo ni kwa kurudi kwenye Agano la Kale lenyewe na kuzingatia jinsi mada hizi zinavyojitokeza katika Agano la Kale na jinsi, kwa namna fulani, zinavyoendelezwa katika Agano la Kale. Ingawa hatutaweza kutumia karibu muda mwingi na hilo, na wale wenu ambao ni wanafunzi wa Agano Jipya mnaweza kugundua kuwa hiyo ndiyo sehemu isiyoridhisha sana ya mihadhara hii. Lakini tena, lengo letu hasa ni Agano Jipya.

Lakini hatuwezi kufanya hivyo bila kuangalia Agano la Kale na jinsi mada hizo zilivyoibuka na jinsi zilivyokua. Kwa hivyo, ninachotaka kufanya katika sehemu chache zijazo ni kwamba tutaangalia, kuanzia sasa hivi, katika sehemu inayofuata au mbili, Agano la Kale, mwanzo wa kile ninachofikiri ni theolojia ya kibiblia na mahali pa kuanzia. Na hiyo ndiyo sura mbili za kwanza za kitabu cha Mwanzo.

Tena, nia yangu si kuingia katika ufafanuzi wa maandishi haya na kujibu maswali yetu yote au kuyaangalia kwa undani wowote bali ni kufikiria tu jinsi sura mbili au tatu za kwanza za Mwanzo zinavyoweza kuwa mwanzo wa kufanya theolojia ya kibiblia, hata theolojia ya Agano Jipya, na jinsi angalau mada nyingi hizi ambazo tutachunguza zinavyoanza kujitokeza na kuanza kuendelezwa katika sura tatu za kwanza. Kwa hivyo, utaona Mwanzo 1-1 inanza nayo, mwanzoni. Kwa hivyo labda tunaweza kuchukua hilo kama si mahali pa kuanzia Biblia na hadithi yake tu bali mwanzoni kama mahali pa kuanzisha theolojia ya kibiblia.

Kwa hivyo tena, Mwanzo 1-3 ni mwanzo wa hadithi ya Biblia na pengine inaanzisha mada kuu za kibiblia-theolojia ambazo tutazipata katika Maandiko yote mengine ambayo yanaendelezwa katika Agano la Kale, lakini tena, tunapata kilele na utimilifu wake katika Agano Jipya. Ingawa tutaangalia mada zingine pia. Kwa mara nyingine tena, acha nirudie kile ambacho sitakifanya katika Mwanzo. Hatutazungumzia kuhusu umri wa dunia au mjadala wa uumbaji-mageuko.

Huu hautakuwa ufafanuzi wa kina wa maandishi ya Agano la Kale yanayopatikana katika Mwanzo 1-3. Hatutauliza maswali kuhusu kiwango cha uhalisi au kiwango cha sitiari au mjadala kati ya siku halisi na za mfano. Hatutauliza swali la asili ya uovu au maswali mengine mengi ambayo ni muhimu sana na muhimu ambayo hatuna muda nayo, hatuna vifaa vya kushughulikia, au ambayo hayana umuhimu sana kwa uelewa wetu wa theolojia ya kibiblia, hasa theolojia ya Agano Jipya.

Kwa hivyo wacha niseme tu basi, kuanzia Mwanzo 1-3, wacha niangazie vipengele kadhaa ambavyo kwa matumaini vitaandaa njia ya kuelewa mada kuu za kibiblia-theolojia zinazolingia katika Agano Jipya na pia mada hizo ambazo nadhani

zinajitokeza kiasili kutoka sura ya 1-3. Mwanzo 1-3 kisha huanza na Mungu kama muumba mkuu wa vyote vilivyopo, ikidokeza kwamba uumbaji unatokana na Mungu, ambaye huusema tu ili uwepo kwa neno lake lenye nguvu. Tena, sitaingia kwa undani kuhusu mjadala wa uumbaji wa mageuko au kama hizi ni siku halisi au kitu kingine chochote kwa sababu nadhani msisitizo na lengo kuu la sura ya 1 ni, kama muumba mkuu wa vyote vilivyopo, Mungu huzungumza tu uumbaji na kuwapo.

Na kama vile tu, ukifikiria hili kwa upande wa mwandishi wa awali, wasomaji wa awali ambao wamejiandaa, Waisraeli wakijiandaa kuingia katika nchi, wakishangaa, kulingana na kila kitu ambacho wamepitia hadi sasa, wakishangaa kama Mungu atatimiza ahadi zake kweli na kama Mungu atawapa nchi hiyo kweli. Jibu la hilo linapatikana katika sura mbili za kwanza za Mwanzo. Ndiyo, Mungu anaweza kutimiza ahadi zake kwa sababu Mungu huzungumza, na mambo hutokea.

Mungu huzungumza tu, na vitu hutokea. Anachosema Mungu hutokea. Kwa hivyo ndiyo, Mungu atatimiza ahadi zake.

Kama Mungu alinena ulimwengu ukawapo, kama Mungu alinena kwa neno lake lenye nguvu na vitu vikawapo, hakika Mungu atatimiza ahadi zake kwa watu wake, hasa ahadi ya kuwapa nchi, ambayo ndiyo tunayoiona Mungu akiumba katika Mwanzo sura ya 1. Kwa hivyo, katika Mwanzo 1, uumbaji unaibuka katika siku sita, iwe unachukulia hili kama halisi zaidi au la sitiari, katika kujibu neno la Mungu la uumbaji. Tena, sitaki kutafakari jinsi hili linavyolingana na sayansi, ingawa ningependekeza kwamba sayansi na simulizi la uumbaji hapa havipingani. Ni kwamba tu sioni Mwanzo 1 hadi 3 zikijibu maswali ya aina zote ambayo mara nyingi huwa nayo. Lakini badala yake, msisitizo ni kwa Mungu kama muumba mkuu wa kila kitu kilichopo ambacho huzungumza tu ulimwengu ukawapo.

Mbali na hilo, jambo moja ninaloliona la kuvutia ni kwamba Mwanzo 1 huanza na Mungu akizungumza uumbaji ukawapo. Na unapoenda mwisho kabisa wa Biblia, katika Ufunuo sura ya 21, mstari wa 5, katika sehemu ya pili tu katika kitabu cha Ufunuo ambapo Mungu huzungumza kweli, sehemu ya pili anapozungumza kweli, tunapata hili. Yeye aketiye kwenye kiti cha enzi akasema, Tazama, nafanya kila kitu kuwa kipya.

Kwa hivyo, Biblia inaanza na kuishia na Mungu katika Mwanzo 1, akizungumza kuhusu uumbaji kwa neno lake lenye nguvu. Na kisha, katika Ufunuo 21, mstari wa 5 unaishia na Mungu akizungumza kuhusu uumbaji mpya kwa neno lake lenye nguvu. Kwa hivyo, Mwanzo 1, kama tutakavyoona katika sehemu inayofuata, inaanza, nadhani, kuibua mada kuu za kibiblia-theolojia ambazo zitakua kupitia Agano la Kale na kupata kilele chake katika Agano Jipya.

Lakini inaanza na Mungu kama muumba mkuu wa vyote vilivyopo na viumbe vyote kutokana na kuwepo kwake na Mungu mwenye nguvu zote anayesema uumbaji uwe.

Huyu ni Dkt. Dave Mathewson kuhusu kozi yake kuhusu Theolojia ya Agano Jipya. Hii ni kipindi cha 1, Utangulizi.